

קל יותר לכתוב רפורטז'ה מלכתוב רומן. קשה יותר לבקר רפורטז'ה מ' לבקר רומן. שני המשפטים הללו אינם מבטאים כל פרדוקס. הדרישות שאנו מעמידים לפני הרפורטז'ה מועטות בדרך כלל, מאלו שאנו מעמידים בפני הספרות היפה — ולכן כלי המבחן שבדיננו מועטים יותר.

הסיפרות היפה נבחנת, בדרך כלל, לאור שלוש דרישות: מיצוי האופייני, גי, הצגת הפרובלמטיקה או הקונפליקט ואחדות פנימית של היצירה. משלוש הדרישות הללו תופסת בשילמות לגבי הרפורטז'ה רק הדרישה הראשונה. שתי האחרות מותנות ע"י החומר ה' עובדתי המוגה ביסוד הרפורטז'ה. הסדר ההגיוני של דרישותינו ממנה הוא, איפוא: ראשית — נאמנות לעובד דות ושנית — מיצוי האופייני.

ההבחנה בין הרפורטז'ה לסיפרות היפה מקבילה בערך להבחנה בין ציר לום לצירי. הציר רשאי להשתמש בדמיונו כדי להעלות את האופייני לדרגת סמל; הצלם חייב לחפש סמ' לים ומשמעויות במציאות עצמה.

אולם רפורטז'ה טובה, כצילום אמ' נותי, איננה תיאור התרחשויות בעל-מא. הרפורטז'ה-אמן, בדומה לצלם ה' אמן, חייב לתת דעתו גם על הדרישה השניה — מיצוי של האופייני, לשם כך אד די כבושר תיאור בלבד, דרוש גם כושר הברירה.

מה לתאר? כיצד לתאר? על מה לוותר? אלו הן שאלות שכל מחבר רי' פורטז'ות טוב חייב לתת דעתו עליהן. זהו מיבחן שרבים ממחברי הרפורטז'ה

* „אנשים חדשים בהרים הגבוהים“ בהוצאת הקבוץ המאוחד.

דן / גישה חדשה בהרים הגבוהים

זכות נכשלים בו, מי יותר ומי פחות. כישלון כזה בברירת החומר, מציין את מרבית הרפורטז'ות המלחמתיות של-נו, וביניהן אף כאלו שהפכו אצלנו ל„בסט-סלרס“.

מבחינה זו הופתענו לטובה עם קרי' את קובץ הרפורטז'ות המצוין של

שלמה מ. שורץ, „אנשים חדשים בהרים הגבוהים“, שהופיע בהוצאת ה' קיבוץ המאוחד, ספר המצטיין בכמה מעלות המיוחדות אותו מספרי הרי' פורטז'ות המרובים שהופיעו אצלנו בשנים האחרונות.

החידוש הראשון הוא בנושא —

פרדריקו גרציה לורקה

ק ט ה

בְּעֵמְקֵי עֲלֻטַת גֵּיאַ
זֵינְנִים מְדַם אֹיִב
סִפְיֵי אֶלְבֻצְטִינֵיהַ
בוֹהֲקִים כְּדָג בְּמֵיִם.
אוֹר הַלֶּהֶב הַנִּקְשָׁה
גָּזַר בְּרֶק הַלְעֹזֵן.
מְקַצִּימִים סוֹסֵי הַזֶּפֶךְ
פְּרָשִׁים עֲלֵי גֶבֶם.
בְּזֶהָב זֵית, בֵּין בְּדִים,
מְתִיפְחוֹת נְשִׁים וְקִנּוֹת,
פֶּר קֶטְשָׁה הַמְסֻפָּר
בֵּין קִירוֹת צְרוּץ הוֹלֵל.
מְלֻאָכִים בְּשֹׁחַר יִבְיאוּ
מְטַפְחוֹת וּמֵי שֶׁלְגִים,
מְלֻאָכִים עֲנָנֵי כֶּנֶף
מְסִפִּין אֶלְבֻצְטִין.
חֹזֵן אֲנִטוֹנִיֹו מְמוֹנְטִיל
מְתוֹגֵלֵל חֶלֶל עַל אֶרֶץ,
גּוֹפּוֹ צֻטוּף בְּאִירִיסִים,
בְּקוֹתֵיו פִּלְחֵי רִמּוֹן.

בְּנִתְיַבַּת מוֹתוֹ עֲכָשׁוּ
צֶלֶב שֶׁל אֵשׁ מְגִבֵּיהַ רֹם.
בְּחֶרְשׁוֹת זֵיתִים שׁוֹטֵף
הַשּׁוֹפֵט וְאֶזְרָחֵיו.
חֶרֶשׁ דָּם נֶגֶד נוֹאֵק
בְּפִתְלַת שִׁירַת נֶחֶשׁ.
נָא הַקְשִׁיבוּ, הַשּׁוֹטְרִים:
דָּבָר רִגִּיל נֶפֶל.
כְּרָעוּ כְּנֵי רוּמֵי אֶרֶץְכֶּה,
כְּנֵי קֶרְמֵגוֹ חֲמִשָּׁה.

מְטַרְף מְתֵאֲנִים
מְדַלְקַת הַאֲנָשׁוֹת
מְצֻלָּף צוֹנֵם עֶרֶב
עַל בְּרִפְיֵי רוֹכְבִים פְּצוּעִים,
מְלֻאָכִים בְּשֹׁחַר יְעוּפּוֹ,
בְּמֶרְמָמִים שֶׁקִּיצָה מְפִלְגֵת
מְלֻאָכִים אֶרְבֵּי צִמָּה
וְלְבוֹת קֶטְנִים פְּזִית.

עברית: ר. רמון

„אנשים חדשים בהרים הגבוהים“, אינו עוסק במאורעות יוצאי דופן — ענינו, חיי יומיום של כפר המתיישבים התימני אלאר. שבהרי ירושלים, טיפוס עולים ו„ותיקים“, אטמוספירה חברתית ופגני שה של תרבויות ורמות של ציויליזציה משמשים פה, לראשונה כמעט, חומר גלם ספרותי, ושוּרץ מצליח, בעזרת כישרון הברירה שלו, למצות בו את האופייני. (מבחינה זו הרי הפרק „מור תו של יחיה סאלם המאד“ הוא אחת הרפורטז'ות הטובות ביותר שנכתבו בארץ בשנים האחרונות). זאת ועוד אחרת, שורץ הוא הראשון המנסה ל' התמודד ברפורטז'ה עם חומר שגם הספרות היפה מתקשה להתמודד עמו, אף על פי שהוא עיקר מהותן של ההתרחשויות בארץ בעת הזאת.

אולם כוחו של שורץ אינו בנושא בלבד, אלא אף בכלים. כאן מתגלה כשרונו הבולט ביותר — כשרון הכ' תיבה המאופקת. גם הבחנתו בין עיקר וטפל היא אחד מסימני התאפקות זו. תיאוריו — בין שהם ציורי נוף ובין שהם תיאורי איריה חברתית — עצור רים וכבושים. לשונו עשירה ומרוסנת כאחת, ההומור בו הוא מתייחס לגי' בוריו — סלחני, והעדינות, בה הוא מתאר את הרגשת זרותם של קומץ ה„ותיקים“ בין העולים החדשים ראו' יה לקנאה מצד רבים מכותבי הספ' רות היפה.

ועוד זכות לו לשלמה שורץ — יודע הוא את סוד היחס הנאות שבין השלם לחלקיו, מבחינה זו מהווה ספרו תופעה פרדוקסלית במקצת. בעוד שמרבית הסיפרות הצעירה לוקה באפיוודות

(המשך בעמוד 26)

דן / גישה חדשה בהרים הגבוהים

(סוף מעמוד 14)

שבתיאורים, שכדרך קטעי ריפורטז'ה אינם מתאחים לכלל שלימות, הרי דוקא ספר זה, שאינו מתיימר להיות יותר מריפורטז'ה, מגיע לידי אחדות המשרה עלינו תחושה של פתוס, כן אם גם מאופק.

אין ללמוד מכך אלא שההבחנה בין סיפרות יפה לריפורטז'ה היא סבוכה יותר מההבחנה הפשטנית בין התרחשויות בדויות לממשיות. על יוצרו של רומן להתרומם לא רק מעל לעובדות הפורמליות, אלא אף מעל לגילויים חיצוניים של אוריה ומציאות פסיכולוגית. בכך נכשלו רבים מ־מספרינו הצעירים. הם ניסו לכתוב רו־מנים וסיפורים והוציאו מתחת ידיהם ריפורטז'ות, או במקרה הטוב ביותר, תיאורי אטמוספירה, מבלי לחשוף שר־שים כפי שמצווה הרומן. לכן ניטלה מיצירותיהם תחושת השלימות והאחדות. לעומת זאת בריפורטז'ה טובה וחסרת יומרות כדוגמת „אנשים חד־שים בהרים הגבוהים“, עשויים אנו למצוא שלימות על רמה אחרת, שלימות הנובעת מיחס מתאים בין מטרת ה־מחבר לאמצעיו, בין יומרה להגשמה. על כן מלמדנו „אנשים חדשים ב־הרים הגבוהים“ מחדש את שידענו מכבר: טובה ריפורטז'ה משובחת מ־„סיפרות יפה“ גרועה.